

Państwowa Rada Ochrony Przyrody – Komisja ds. Ochrony Ekosystemów

**THE STATE COUNCIL FOR NATURE CONSERVATION
– ECOSYSTEMS CONSERVATION COMMITTEE**

Ministerstwo Klimatu i Środowiska,
ul. Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa, koe@prop.gov.pl

PROP-KOE/2026-12

13 sierpnia 2026

Opinia

w sprawie usuwania drzew z rezerwatów przyrody po zaburzeniach naturalnych

Komisja Ochrony Ekosystemów Państwowej Rady Ochrony Przyrody, działając w imieniu i z upoważnienia PROP, zwraca uwagę na praktykę wykorzystywania naturalnych zaburzeń w lasach jako uzasadnienia dla prowadzenia w rezerwach przyrody działań typowych dla gospodarki leśnej. Dotyczy to w szczególności traktowania wiatrołomów, wiatrowałów, gradacji owadów, zamierania drzew, rozpadu drzewostanu i akumulacji martwego drewna jako przesłanek do interwencji gospodarczych: cięć sanitarnych, zrywki oraz wywozu drewna.

Rada stoi na stanowisku, że w rezerwach ustanowionych dla ochrony procesów naturalnych gospodarcze usuwanie skutków naturalnych zaburzeń należy uznać za sprzeczne z celem ich ochrony. Zaburzenia naturalne nie są szkodą wymagającą usunięcia, lecz integralnym i pożądanym mechanizmem funkcjonowania ekosystemów leśnych.

Wiatrołomy, wykroty, gradacje owadów, zamieranie drzew, rozpad starodrzewu i powstawanie wczesnosukcesyjnych form lasu kształtują złożoną strukturę ekosystemu, tworzą mikrosiedliska, różnicują warunki świetlne, wilgotnościowe i termiczne oraz umożliwiają funkcjonowanie wyspecjalizowanych grup organizmów, często niespotykanych w lasach gospodarczych. W rezerwach chroniących naturalną dynamikę zadaniem ochrony przyrody nie jest eliminowanie tych procesów, lecz zapewnienie warunków do ich swobodnego przebiegu.

Skutki pozyskania drewna po zaburzeniach

Usuwanie zamierających lub martwych drzew po naturalnych zaburzeniach, określane w leśnictwie terminem "cięcia sanitarne", a w anglojęzycznej literaturze jako "salvage logging", nie jest zabiegiem gospodarczym neutralnym z perspektywy przyrodniczej. Jest to ingerencja antropogeniczna, mogąca prowadzić do potęgowania istniejących problemów środowiskowych, ubożenia ekosystemów, powstawania nowych zagrożeń oraz ograniczenia zdolności ekosystemów do naturalnej regeneracji (Lindenmayer i in. 2017). Cięcia sanitarne zaburzają szereg kluczowych procesów ekologicznych kształtujących ekosystemy leśne (Lindenmayer i in. 2008), np. zmieniają lokalny reżim hydrologiczny, zwiększają spływy rumowiska, zmniejszają zasobność gleby w biogeny, niszczą i zagęszczają wierzchnie warstwy gleby, redukują ocienienie i zwiększają temperaturę gleby, potęgują efekty brzegowe w

ekosystemach, przejściowo zwiększają ryzyko pożarowe. Przekształcenia warunków ekologicznych generowane przez cięcia sanitarne wpływają również na przebieg procesu sukcesji. Paradoksalnie, cięcia sanitarne zwiększają również podatność drzewostanów na kolejne, powtarzające się zaburzenia naturalne. Usuwanie martwych i zamierających drzew niszczy różnorodność biologiczną pionierskich zgrupowań rozwijających się w miejscach zaburzeń, a z drugiej strony promuje kolonizację takich miejsc przez inwazyjne gatunki obce.

Martwe drewno oraz związane z nim mikrosiedliska są kluczowymi elementami naturalnych ekosystemów leśnych. Ich znaczenie dla różnorodności biologicznej potwierdzają globalna metaanaliza Parajuli i in. (2023) oraz opracowania przeglądowe Löfroth i in. (2023). Usunięcie tych struktur oznacza utratę zasobów siedliskowych, których odtworzenie może wymagać dziesięcioleci lub stuleci.

Thorn i in. (2020) oszacowali, że zachowanie 90% bogactwa gatunków charakterystycznych dla powierzchni zaburzonych wymaga pozostawienia bez pozyskania około 75% takiego obszaru. W przypadku organizmów saproksylicznych konieczny udział powierzchni nieobjętej ingerencją może być jeszcze większy. Z kolei van Eupen i in. (2025) wykazali w Puszczy Białowieskiej, że gradacja kornika zwiększyła różnorodność mikrosiedlisk nadrzewnych, natomiast pozyskanie drewna po zaburzeniu zmniejszyło liczebność tych struktur w ekosystemie.

Argument sanitarny i przeciwpożarowy

Argumenty dotyczące „stanu sanitarnego” nie mogą być mechanicznie przenoszone z lasów gospodarczych do rezerwatów przyrody, gdyż nie mają zastosowania w odniesieniu do dynamiki lasu naturalnego. Traktowanie struktur pozaburzeniowych jako szkody sanitarnej prowadziłoby do odwrócenia sensu ochrony rezerwatowej - elementy świadczące o naturalności lasu zostałyby uznane za zagrożenie i usunięte.

Również ogólne stwierdzenie, że martwe drewno zwiększa ryzyko pożaru, nie może stanowić samodzielnej podstawy do jego pozyskania i wywozu, gdyż jest niedopuszczalnym uproszczeniem. Dla zapłonu i szybkiego rozprzestrzeniania się ognia największe znaczenie mają przede wszystkim drobne, suche frakcje paliwa. Obecność martwego drewna wielkowymiarowego zwiększa ładunek ogniowy danego obszaru, ale z reguły nie zwiększa prawdopodobieństwa powstania pożaru, gdyż zależy ono od jego wilgotności, stopnia rozkładu, ułożenia, kontaktu z glebą, warunków pogodowych, topografii i typu ekosystemu (Larjavaara i in., 2023). Ocena zagrożenia pożarowego powinna zatem opierać się na analizie konkretnych warunków lokalnych i charakterystyce martwego drewna, a nie na samym stwierdzeniu obecności jego dużych ilości. Wilgotne wielkowymiarowe drewno pozostające w kontakcie z podłożem nie może być uznawane za przesłankę do prowadzenia cięć, zrywki i wywozu drewna z rezerwatu.

Europejskie standardy ochrony lasów naturalnych

Rada wskazuje, że zasada ochrony naturalnych procesów znajduje potwierdzenie w europejskim podejściu do lasów pierwotnych i starodrzewów. Wytyczne Komisji Europejskiej z

2023 r., dotyczące definiowania, mapowania, monitorowania i ścisłej ochrony lasów pierwotnych i starodrzewów, przewidują identyfikację i ścisłą ochronę takich lasów, a ich cechy obejmują m.in. naturalny skład gatunkowy, obecność starych drzew, martwego drewna oraz naturalną dynamikę. Potrzeba ochrony naturalnej dynamiki oznacza zatem, że również lasy w fazach rozpadu, regeneracji i akumulacji struktur biocenotycznych wykształconych przez zaburzenia powinny podlegać ochronie.

Państwowa Rada Ochrony Przyrody zajmowała już analogiczne stanowiska. W Rekomendacji w sprawie cięć sanitarnych, usuwania drzew martwych i zamierających, zwalczania „szkodliwych” owadów i grzybów w ekosystemach leśnych w przyrodniczych obszarach chronionych z 23 lipca 2007 r. Rada wskazuje na potrzebę ograniczenia automatycznego usuwania drzew martwych i zamierających w ekosystemach leśnych na obszarach chronionych. Martwe drewno należy traktować jako naturalny i istotny element ekosystemu, pełniący ważne funkcje przyrodnicze, a decyzje o jego usuwaniu powinny być podejmowane indywidualnie, z uwzględnieniem rzeczywistego zagrożenia dla trwałości ekosystemu, bezpieczeństwa oraz celów ochrony przyrody. W odniesieniu do Puszczy Białowieskiej w opinii z 18 listopada 2015 r. (PROP/2015-13) Rada wskazywała, że gradacja kornika powoduje zaburzenia ekosystemu, ale działania polegające na usuwaniu drzew zasiedlonych również stanowią poważne zaburzenie ekosystemu i nie ma podstaw do zakładania, że skutecznie zatrzymają gradację. Rada podkreślała także, że w ekosystemach leśnych parku narodowego i rezerwatów nie powinno mieć miejsca usuwanie drzew martwych i zamierających, w tym drzew zamierających w wyniku żerowania kornika. Z kolei w opinii z 18 grudnia 2024 (PROP/2024-12) w sprawie pożądanego kierunków ochrony ekosystemów leśnych w parkach narodowych Rada zwracała uwagę, że pozyskanie pozostałości zamartwych lub uszkodzonych drzew, może przynieść korzyści gospodarcze, ale dla ekosystemu stanowi kolejne zaburzenie, często o skutkach cięższych od zaburzenia pierwotnego. Z perspektywy ochrony przyrody zasadne jest zatem pozostawianie martwego i uszkodzonego drewna w ekosystemie.

Bezpieczeństwo osób odwiedzających

Odrębną kategorię stanowią punktowe ingerencje podejmowane ze względu na bezpośrednie bezpieczeństwo osób korzystających z udostępnionych szlaków oraz obiektów infrastruktury turystycznej. W zależności od okoliczności właściwe może być oznaczenie zagrożenia, czasowe zamknięcie fragmentu trasy, zmiana jej przebiegu, ograniczenie dostępu do danego miejsca albo obalenie konkretnego drzewa stanowiącego bezpośrednio i rozpoznawalne zagrożenie. Działania te nie powinny jednak prowadzić do prewencyjnego usuwania drzew na większą skalę. Co do zasady, drewno obalone, ścięte lub przesunięte ze względów bezpieczeństwa powinno pozostać w ekosystemie jako martwe drewno. Pozostawienie go w rezerwacie służy zachowaniu naturalnego obiegu materii, różnorodności biologicznej oraz siedlisk organizmów związanych z rozkładającym się drewnem.

Jednocześnie zasadne jest przyjęcie, że zarządca rezerwatu i podmiot odpowiedzialny za udostępnienie terenu nie powinien ponosić odpowiedzialności za każde zdarzenie będące zwykłym następstwem działania sił naturalnych w lesie o naturalnym lub zbliżonym do naturalnego charakterze. Dotyczy to zwłaszcza upadku konarów lub drzew, wykrotów,

nierówności terenu i innych zagrożeń typowych dla ekosystemu leśnego, których całkowite wyeliminowanie wymagałoby ingerencji sprzecznej z celem ochrony rezerwatu. Odpowiedzialność za podjęcie decyzji o wejściu na odpowiednio oznakowany teren naturalny powinna spoczywać na osobie odwiedzającej. Do tego zagadnienia PROP odnosiła się w opiniach: PROP-KPOP/2024-06 z 22 lipca 2024, PROP-KPOP/2026-01 z 12 stycznia 2026, przypominała także o sprawie w opinii PROP-KOE-2026-07 z 13 lipca 2026. Rozwiązanie to ograniczyłoby presję na nadmierne usuwanie starych i martwych drzew, pozostawiając możliwość punktowych działań tam, gdzie są one rzeczywiście konieczne.

Rezerwat „Bliżyńskie Lasy Naturalne”

Przykładem problemu będącego przedmiotem niniejszej opinii jest wniosek Nadleśnictwa Suchedniów z 20 kwietnia 2026 r. dotyczący rezerwatu przyrody „Bliżyńskie Lasy Naturalne”. Nadleśnictwo wystąpiło o zgodę na odstępstwo od zakazów obowiązujących w rezerwacie w celu usunięcia około 3000 m³ drzew uszkodzonych przez wiatr. Jako uzasadnienie wskazano ogólnikowo potrzebę poprawy stanu sanitarnego i przeciwpożarowego drzewostanów oraz bezpieczeństwo osób odwiedzających, nie uzasadniając jednak ani konkretnych zagrożeń dla „stanu sanitarnego”, ani konkretnej oceny zagrożenia pożarowego, ani konkretnej oceny ryzyka dla odwiedzających. Planowane przedsięwzięcie nie ma charakteru punktowego usunięcia bezpośredniego zagrożenia przy szlaku, drodze lub obiekcie turystycznym. Obejmuje szeroko zakrojone pozyskanie, zrywkę i wywóz drewna z rezerwatu, uzasadniane skutkami naturalnego zaburzenia. Państwowa Rada Ochrony Przyrody ocenia planowane działanie negatywnie jako sprzeczne z celem ochrony rezerwatu, a tym samym nie uzasadnione potrzebą ochrony przyrody, tj. nie spełniające przesłanki z art. 15 ust 4 pkt 1 ustawy o ochronie przyrody. Prowadziłoby ono do usunięcia struktur powstałych w wyniku naturalnej dynamiki ekosystemu i stanowiących o jego wartości przyrodniczej. Naturalny rozpad drzewostanu, akumulacja martwego drewna i spontaniczna regeneracja nie zagrażają celowi ochrony rezerwatu, lecz są elementami jego realizacji.

Rekomendacje

Rada rekomenduje, aby organy ochrony przyrody, rozpatrując wnioski o odstępstwa od zakazów obowiązujących w rezerwach leśnych:

1. **Zasadniczo ograniczały odstępstwa do przypadków dobrze umotywowanych potrzebami czynnej ochrony ekosystemów.** Działania takie mogą być uzasadnione przede wszystkim w siedliskach półnaturalnych (gdy zachowanie takiego ich statusu jest pożądane ze względów ekologicznych) oraz w celu eliminacji gatunków obcych. Przesłanki do udzielenia odstępstwa nie może stanowić uzasadnienie o charakterze ogólnikowym.
2. **Nie uznawały argumentu utrzymania odpowiedniego stanu sanitarnego lasu za samodzielną podstawę ingerencji.** Martwe, zamierające i uszkodzone drzewa są naturalnymi składnikami ekosystemu i warunkują wysoką różnorodność biologiczną.
3. **Wymagały konkretnego udokumentowania zagrożenia pożarowego, jeżeli jest przywoływane.** Wniosek powinien wykazywać realne, lokalne i bezpośrednie ryzyko,

uwzględniające strukturę paliwa, jego wilgotność, warunki pogodowe, topografię i możliwość zastosowania środków mniej ingerujących.

4. **Zapewniały bezpieczeństwo przez działania punktowe.** Zagrożenie przy szlaku lub drodze nie uzasadnia pozyskania i wywozu drewna z większej części rezerwatu. Przesłanką do ingerencji powinno być tylko skonkretyzowane zagrożenie, związane z ponadprzeciętną obecnością ludzi (np. wyznaczony szlak lub udostępnione miejsce, faktycznie często wykorzystywane przez ludzi) i uprawdopodobnione niebezpiecznymi cechami konkretnych drzew.
5. **Pozostawiały drewno w ekosystemie.** Jeżeli konkretne drzewo musi zostać obalone lub przesunięte, zasadą powinno być pozostawienie go w rezerwacie jako martwego drewna.
6. **Traktowały zrywkę i wywóz jako szczególnie silną ingerencję.** Działania te powodują usunięcie biomasy i struktur siedliskowych, a także hałas, płoszenie zwierząt oraz ryzyko uszkodzenia gleby, runa, grzybni, naturalnego odnowienia i mikrosiedlisk.
7. **Wymagały analizy rozwiązań alternatywnych.** Należy rozważyć pozostawienie drewna na miejscu, zmianę przebiegu szlaku, ograniczenie dostępu, czasowe zamknięcie fragmentu rezerwatu, punktowe zabezpieczenia lub działania ręczne bez wywozu drewna.
8. **Wymagały oceny skutków przyrodniczych.** Powinna ona obejmować wpływ na ilość, wymiary, stopień rozkładu i rozmieszczenie martwego drewna, mikrosiedliska nadrzewne, organizmy saproksyliczne, ptaki, nietoperze, grzyby, porosty, mchy, glebę, naturalne odnowienie i procesy regeneracyjne.

Państwowa Rada Ochrony Przyrody rekomenduje odmowę wydawania zezwoleń na pozyskanie, zrywkę i wywóz drewna z rezerwatów ustanowionych dla ochrony procesów naturalnych. Wyjątki mogą dotyczyć wyłącznie konkretnie wykazanego i bezpośredniego zagrożenia dla ludzi lub infrastruktury o charakterze strategicznym. Podejmowane działania muszą być ograniczone do punkowego usunięcia zagrożenia, poprzedzone analizą mniej ingerujących rozwiązań i prowadzone bez naruszania celu ochrony rezerwatu.

Bibliografia

- Lindenmayer D.B., Noss R.F. 2006. Salvage Logging, Ecosystem Processes, and Biodiversity Conservation. *Conservation Biology* 20: 949-958.
- Lindenmayer D.B., Burton P.J., Franklin J.F. 2008. Salvage Logging and its Ecological Consequences. Island Press, Washington.
- Lindenmayer D.B., Thorn S., Banks S. 2017. Please do not disturb ecosystems further. *Nature Ecology and Evolution* 1: 0031.
- Thorn S. i in. 2020. Estimating retention benchmarks for salvage logging to protect biodiversity. *Nature Communications* 11: 4762.
- Parajuli R., Markwith S.H. 2023. Quantity is foremost but quality matters: A global meta-analysis of correlations of dead wood volume and biodiversity in forest ecosystems. *Biological Conservation* 283: 110100.
- Löfroth T. i in. 2023. Deadwood Biodiversity. W: Girona M.M. et al. (eds.), *Boreal Forests in the Face of Climate Change*. Springer Cam. pp. 167-189.

- Shorohova E. i in. 2023. Natural Disturbances from the Perspective of Forest Ecosystem-Based Management . W: Girona M.M. et al. (eds.), Boreal Forests in the Face of Climate Change. Springer Cam. pp. 89-121.
- Müller J., Bütler R. 2010. A review of habitat thresholds for dead wood: a baseline for management recommendations in European forests. European Journal of Forest Research 129: 981-992.
- van Eupen F. i in. 2025. Effect of bark beetle outbreak and salvage logging on tree-related microhabitats in Białowieża Forest. Forest Ecology and Management 586: 122711.
- European Commission. 2023. Guidelines for Defining, Mapping, Monitoring and Strictly Protecting EU Primary and Old-Growth Forests. Brussels, SWD(2023) 62 final.
- Państwowa Rada Ochrony Przyrody. 2015. Opinia w sprawie aneksu do Planu Urządzenia Lasu Nadleśnictwa Białowieża.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z 27 maja 2025 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody „Bliżyńskie Lasy Naturalne”.
- Larjavaara M., Brotons L., Corticeiro S., Espelta J.M., Gazzard R., Leverkus A., Lovric N., Maia P., Sanders T., Svoboda M., Thomaes A., Vandekerkhove K. 2023. Deadwood and Fire Risk in Europe, Publications Office of the European Union, Luxembourg. JRC134562
- Brown J.K., Reinhardt E.D., Kramer K.A. 2003. Coarse Woody Debris: Managing Benefits and Fire Hazard in the Recovering Forest. USDA Forest Service.
- Zhao W. i in. 2018. Disentangling effects of key coarse woody debris fuel properties on its combustion, consumption and carbon gas emissions during experimental laboratory fire. Forest Ecology and Management 427: 275-288

dr hab., prof. UW Wiktor Kotowski
przewodniczący KOE PROP
[podpisano elektronicznie]

Otrzymują:

Pani Paulina Hennig-Kłoska, Minister Klimatu i Środowiska

Pan Mikołaj Dorożała, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska, Główny
Konserwator Przyrody

Pan Piotr Otawski, Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska

Pani Iwona Kędzierska-Gębska, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Kielcach

Pan Jacek Oleś, Nadleśniczy Nadleśnictwa Suchedniów